

Simonyi Károlyról

Staar Gyula könyve öt interjú tartalmaz, amelyet híres magyar fizikusokkal készített. A fizikusok neve az interjú készítésének időpontjának feltüntetésével: Simonyi Károly (1986), Bay Zoltán (1986), Vermes Miklós (1987), Balázs Nándor (1989), Gyarmati István (1974). A Gyarmati Istvánnal készült interjú nemrég ismertettük, most a Simonyi professzorról szólóval foglalkozunk.

Az interjú kérdéseinek nyomán kibontakozik, hogy Simonyi Károly élete és életműve szorosan összefonódik. Így olykor tudatosodhat bennünk, hogy a huszadik században világkatasztrófákat átélt országunk a tudomány művelésének területén is jócskán szenvedett veszteségeket. Simonyi Károlyra, a jó eszű gyereke az iskola tanfelügyelője, a plébános figyelt fel és rávette a kilenc gyerekes család szülőit, hogy taníttassák fiukat. Gimnáziumi éveiben már megmutatkozik az a hajlama, amely későbbi alkotói éveiben kiválóvá tette: a könyv, a betű szeretete. Tudásvágya nincsen szakterületre korlátozva: az Encyclopedique Larousse, Szerb Antal kiváló irodalomtörténeti, Madách Imre *Az ember tragédiája* éppúgy érdeklődése körébe tartozik, mint a kvantumelmélet és a relativitáselmélet tankönyvei. Megszállott tudásvágya egyszerre két egyetem – illegális – elvégzésére ösztönzi, egyik a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem, a másik a Budapesti Műegyetem. Előbb jogásként, majd villamosmérnökként végez. A Műegyetem oktatói karára való olvasmányos visszaemlékezéseiből érdekes képet kapunk a harmincas és negyvenes évek fizikai kutatásának magyarországi centrumairól. A Műegyetemen röviddel Neumann János *A kvantummechanika matematikai alapjai* című könyvének 1932-es kiadása után Szentmártoni Tibor már speciális kollégiumon tanítja a mű matematikai apparátusát. Bay Zoltán részére az Egyesült Izzó vezérigazgatója Atomfizikai Tanszéket létesít a Műegyetemen. Simonyi Károly is itt helyezkedik el és bekapcsolódik a Holdradar kísérletekbe (amely Bay Zoltánnak világhírnevet szerez). Simonyi Károly szerénysége miatt saját magát érdemben a harmadik helyre sorolja a világsikerű kísérlet elvégzésében. A Holdradar kísérlet – amelyre még visszatérünk a Bay Zoltán-interjúban – a Honvédelmi Minisztérium által kezdeményezett radarfejlesztési program kapcsán valósulhatott meg a háború vége után 1946-ban. Simonyi Károly a második világháborúban is résztvesz, ez is figyelemre méltó része az interjúnak. Nem is annyira az ismert nagy történelmi események idézése miatt, hanem sok megrázó személyes élménye teszi teljesebbé képünket a háborús évekről, a hadifogságról.

A háború utáni években Simonyi végleg a fizikusi kutató- és oktató pályán indul tovább. A Műegyetem Bánya-, Kohó-, és Erdőmérnöki Karán elektrotechnikai tanszékvezető Soporonban. Gyorsító berendezést épít, Magyarországon az elsőt – amely háromnegyedmillió voltos feszültséget képes előállítani. Felfigyel rá a szakma, Kossuthdíjat kap érte. Farkas Mihály hívatja, mert meg akarja bízni a honvédség atomfizikai kutatásainak vezetésével. Ezt nem fogadja el. Budapestre helyezik a Műegyetem elméleti villamoságtani katedráját kapja meg és az újonnan létesült Központi Fizikai Kutató Intézet Atomfizikai osztályát vezeti, néhány évvel később igazgatóhelyettes, majd igazgató. Ezen évek alatt ötmillió elektrovoltos ún. Van de Graff generátort épít, amellyel 1954-ben mestereségesen radioaktív izotópokat állítanak elő. Az eredményre az egész világ felfigyelt.

A politika 1956-ban nagyot fordít Simonyi Károly életútján. Október 23. után a KFKI megválasztja a forradalmi bizottságot és óriási szótöbbséggel Simonyi Károlyt választ-

ják elnöknek. A visszarendeződési folyamat során azonban a KFKI pártvezetése felkérte Simonyi Károlyt önként adja vissza igazgatóhelyettesi megbízatását. Ezt megtette, majd 1957 decemberében lemond osztálya vezetéséről is. A restaurációs idők csoportosítása őt a fekete bárányok közé sorolta. Maradt számára az Elméleti Villamosság-tani Tanszéki állás. De aki politikailag alkalmatlan kutatóintézet vezetésére, miként felelhet meg a jövő értelmiségének nevelésére? Egyik készülő könyvének hazai kiadását letiltják, külföldi kiadása ellen hátráltató lépéseket tesznek. Ugyanakkor az Elméleti Villamosság-tan című kitűnő könyvét Moszkvában már tankönyvnek használják.

1970. decemberében a Műegyetem egy másik tanszékén helyezkedik el, emlékezte szerint visszavonult, csendes, békés helyen volt ez. Itt alakul ki terve, hogy a fizika kultúrtörténetébe belemélyedve előadásokat tart, majd könyvet ír. Egész életében a szintetikus látásmódra, az enciklopédikus műveltségre törekedett. Ez a szemlélet vezet ki a kitűnő könyvének megírására, amelyet 1978-ban jelentet meg a Gondolat Kiadó, címe A fizika kultúrtörténete. A könyv hármass felépítésű: főszöveg és két részre osztott margó. Ez a szerkezeti újdonság nagy segítség a különböző szinteken olvasó emberek számára. Színnel megkülönböztetett a nagy fizikusok azon gondolatait tartalmazó szöveg, amely az igazság keresésének tipikusan európai útját jelzi. A páratlan szakszerűséggel, pontossággal, érdekes szerkezettel megalkotott mű a középiskolás tanárok bibliája, de humán értelmiségiek számára is élvezetes olvasmány.

Zárszóként elmondhatjuk, Simonyi Károly is megérdemelten került a "megszállott" címszó alá. Nemcsak munkáját végezte rátermettséggel, szeretettel és páratlan szorgalommal, hanem a történelem és az erőszakos politika által emelt akadályokkal is megküzdött, azért, hogy alkotóerejébe vetett hite szerint cselekedjék és teljesítse Tanfői küldetését.

Staar Gyula: *Megszállottak (Öt magyar fizikus.) TYPOTEX, Bp. 1991.*

TÖRÖS RÓBERT

"A szeretet fasizmusa"

Egy rádióműsor margójára

A szeretet fasizmusa alcímmel, Kirakat sorozatban hangzott el a 20. Stúdió riportműsora a Kossuth adón január 12-én, vasárnap, 10 órai kezdettel. (Felelős szerkesztő: Rékai Gábor, riporter: Hegyi Imre, szerkesztő: Kovalk Márta.)

Egy Debrecenben élő 19 éves lány: Edit – családja minden tiltakozása ellenére – Jehova tanúja lett. A legjobb úton van affelé, hogy alámerítkezzék és egy olyan fiatalemberrel kösse össze a sorsát, aki "főállású" jehovista térítőként működik.

Értelmiségi szülők (orvos anya, mérnök apa) értelmes, tehetséges kislányáról van szó, aki orvosnak készült, imádott lovagolni, ígéretes jövő elébe nézett. Miért választotta ezt a szokatlan és váratlan utat?

Saját szavai szerint, eddig "sötétségben" élt, s a meglelt hit nyitotta fel a szemét. Nem igaz, hogy – mint szülei állítják – rózsaszín szemüvegen keresztül látja a világot, e "szemüveg" sokkal inkább éleslátóvá teszi. Hiszen az emberiség minden bajára van orvosság, s ezt a gyógyszert az "Istentől (pontosabban Jehovától) származó" Biblia